

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ห้องสมุดเป็นแหล่งวิชาการที่สำคัญในโรงเรียน เพราะห้องสมุดให้บริการด้านความรู้ ข่าวสาร ความก้าวหน้าทางวิชาการ ตลอดจนสื่อประกอบการเรียนการสอนต่างๆ อันจะช่วยให้ นักเรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตร ความถนัด ความสนใจ อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ห้องสมุดยังเป็นสถานที่ปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง อันเป็นกระบวนการ เรียนรู้ตลอดชีวิต (มัลลิกา นาถเสวี, 2547, หน้า 11, 17-18)

สังคมในปัจจุบันเป็นสังคมฐานความรู้ (Knowledge based society) มีการวัดว่าสังคมใดมี ฐานความรู้มากกว่ากันโดยธนาคารโลก ดังนั้นทุกสังคมจึงมุ่งมั่นในการแสวงหาความรู้ สะสม ความรู้ สื่อสารความรู้ สร้างความรู้และใช้ความรู้สำหรับวิธีการพัฒนาขีดความสามารถด้านความรู้ นั้น ต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติด้านความรู้ มีการขยายฐานความรู้ของประชาชน โดยการ กำหนดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้น เพื่อนำไปสู่กระบวนการสร้างและใช้ความรู้เพื่อการพัฒนา ยุทธศาสตร์สำคัญในการสร้างขีดความสามารถด้านความรู้ ได้แก่ การศึกษาตลอดชีวิต ประกอบด้วย การศึกษาในระบบ (ระบบโรงเรียน) การศึกษานอกระบบ (การเรียนแบบยืดหยุ่น) และการศึกษา ตามอัธยาศัย (คนทุกช่วงชีวิตสามารถศึกษาได้ ตามความถนัด ความสนใจ และสามารถแสวงหา ความรู้ได้ทุกเวลา) การสร้างแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา ได้แก่ ห้องสมุด และนอกสถานศึกษา ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ อุทยานวิทยาศาสตร์ การจัดการความรู้ เป็นการดึงความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล มาใช้ประโยชน์ในรูปของการแลกเปลี่ยนเรียนภายในองค์กร ระหว่างองค์กร และนอกองค์กรแหล่ง เรียนรู้สำคัญในการจัดการศึกษา คือ ห้องสมุด เนื่องจากเป็นแหล่งสะสมความรู้ ชุมวิชา เป็นแหล่ง แสวงหา สืบค้น และเป็นแหล่งสื่อสารความรู้เพื่อให้เกิดการนำไปใช้การศึกษาตลอดชีวิตจะเป็นจริง ได้ ก็ต่อเมื่อทุกคนสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีแหล่งเรียนรู้ที่พร้อมจะให้ความรู้ มีเทคโนโลยีที่จะ สื่อสารความรู้ได้สะดวก รวดเร็ว และเป็นมิตรกับผู้แสวงหาความรู้ (วิจิตร ศรีสะอ้าน, 2555, เว็บไซต์)

สภาพปัจจุบัน ปัญหาห้องสมุดโรงเรียน โครงการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่า ด้านบุคลากร โรงเรียนขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านบรรณารักษ์ ครูที่ทำหน้าที่ บรรณารักษ์ไม่มีทักษะด้านงานบรรณารักษ์และทักษะการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ปัญหาเรื่อง การดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนที่ควรพัฒนามากที่สุด คือ โรงเรียนขาดครู ครูไม่ครบชั้น โดยเฉพาะ

ไม่มีครูทำหน้าที่บรรณารักษ์โดยตรง ขาดครูที่จะดำเนินการเป็นรูปธรรม ครูที่จบบรรณารักษศาสตร์ แต่ก็นานมาแล้ว และเป็นครูสอนประจำชั้น จึงไม่มีเวลาทำงานด้านห้องสมุดหรือจัดกิจกรรมในห้องสมุดได้อย่างเต็มที่ ด้านงบประมาณ งบประมาณจัดสรรซื้อหนังสือเข้าห้องสมุดมีน้อย ไม่เพียงพอในการจัดซื้อ และซ่อมแซมหนังสือตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ทำให้หนังสือที่มีเก่าขาดความน่าสนใจในการศึกษาค้นคว้า นักเรียนจึงเข้ามาใช้บริการน้อย ขาดแคลนงบประมาณในด้านสื่ออุปกรณ์ในการค้นคว้า ทรัพยากรสารสนเทศคอมพิวเตอร์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อโสตทัศนอื่นๆ สัญญาณอินเทอร์เน็ต โรงเรียนมีสัญญาณไม่ดี และขาดเงินทุนมาดูแล ด้านอาคารสถานที่ ยังมีโรงเรียนที่ต้องอาศัยห้องเรียนเป็นห้องสมุด โรงเรียนไม่สะดวกต่อการจัดกิจกรรม ด้านวัสดุอุปกรณ์ ขาดวัสดุอุปกรณ์ เช่น ตู้ ชั้น โต๊ะ เก้าอี้สำหรับอ่านหนังสือไม่เพียงพอในการบริการ ด้านอื่นๆ ควรมีการอบรมศึกษาดูงานห้องสมุดโรงเรียนที่ดี จัดอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการห้องสมุด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2, 2555, หน้า 12-13) จากสภาพการณ์ดังกล่าว การพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามมาตรฐานยังคงประสบปัญหาหลายประการ เช่น การขาดการมีส่วนร่วมของครูผู้สอน การไม่สามารถพัฒนา นักเรียนจนถึงนักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ มีความสามารถด้านการคิด วิเคราะห์การจัดกิจกรรมขาดความต่อเนื่องสม่ำเสมอ ซึ่งปัญหานักเรียนขาดนิสัยรักการอ่าน มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ มีความสามารถด้านการคิด วิเคราะห์ โดยดูจากผลการประเมินด้านผู้เรียนในมาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ และมาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผลการประเมินอยู่ในระดับดี แต่ผลสำเร็จระดับค่าเฉลี่ยร้อยละยังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ การดำเนินงานไม่บรรลุเป้าหมายทั้งสองมาตรฐาน

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561) มีวิสัยทัศน์ คือ คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยตั้งเป้าหมายภายในปี พ.ศ. 2561 มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยเน้นประเด็นหลัก 3 ประการ คือ 1) การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเรียนรู้ของคนไทย โอกาสทางการศึกษาการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม หลักสูตรและเนื้อหา พัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า สามารถดึงผู้คนเก่งดีและใจรักมาเป็นครูคณาจารย์ได้อย่างยั่งยืน ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ 2) เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ เพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัยมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม ในการบริหารและจัดการศึกษา โดยเพิ่มบทบาทของผู้อยู่นอกกระบวนการศึกษาด้วย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552, หน้า 1) โดยตั้งกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

ให้มีการปฏิรูปการศึกษา และการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มุ่งพัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ ให้มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตั้งแต่ปฐมวัย สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สภาพแวดล้อมทางการบริหารของสังคมโลก ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องและสร้างผลกระทบทำให้ระบบบริหารจัดการขององค์กรทางสังคม ทั้งในส่วนขององค์กรภาครัฐและองค์กรภาคเอกชน ได้เปลี่ยนผ่านจากการมีปรัชญา (กระบวนทัศน์) การบริหารจัดการแบบดั้งเดิม ที่ให้ความสำคัญต่อการจัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแนวตั้ง การรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง การจัดโครงสร้างองค์กรและสายงานการบังคับบัญชาในเชิงลำดับชั้น การวัดผลสำเร็จของงานจากมิติผลตอบแทนทางการเงิน มาเป็นการมีปรัชญาการบริหารจัดการแนวใหม่ที่มีความสำคัญกับการสร้างสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เชิงอำนาจแนวตั้งและแนวนอนการกระจายอำนาจสู่หน่วยปฏิบัติ การจัดโครงสร้างองค์กรและสายงานการบังคับบัญชาแบบเครือข่าย การวัดผลสำเร็จของการปฏิบัติงานแบบองค์รวม ฯลฯ (สุพจน์ ทรายแก้ว, 2545, หน้า 1)

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงของทุกสรรพสิ่ง จึงมีผลทำให้องค์กรทุกองค์กรต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์กรให้สอดคล้อง หรือตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก อันได้แก่ สภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี นโยบายรัฐบาล กฎหมาย องค์กรคู่แข่งและสนับสนุน ที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต โดยในการนี้ จำเป็นต้องอาศัยภาวะการณนำที่เข้มแข็งของผู้บริหารทุกระดับ ประกอบกับเทคนิควิธีการทางการบริหารที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่การเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนงานที่ต่อเนื่องกันของการตัดสินใจเพื่อทำให้องค์กรได้มาซึ่งทิศทางและกลยุทธ์การดำเนินงานขององค์กรในแต่ละช่วงเวลา ที่จะช่วยทำให้องค์กรบรรลุถึงเป้าประสงค์ที่คาดหวังและดำเนินการตามกลยุทธ์หรือแนวทางที่กำหนดไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าประสงค์ที่ต้องการ อย่างถึงพร้อมในเชิงประสิทธิผลที่ต้องการ อย่างถึงพร้อมในเชิงประสิทธิผลและประสิทธิภาพ (สุพจน์ สุภภู่วานิช, 2553, หน้า 6) ซึ่งสอดคล้องกับ เสนาะ ดิยาวี (2550, หน้า 20 - 28) ได้กล่าวว่ากลยุทธ์เป็นวิธีการ (Mean) ที่นำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ และกลยุทธ์ หมายถึง การกำหนดและประเมินทางเลือกที่จะทำให้องค์กรสำเร็จตามภารกิจและเป้าหมายที่กำหนดหรือหมายถึงแผนที่รวมเอาทุกอย่างไว้เพื่อบรรลุเป้าหมายในระยะยาว

การวางแผนกลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุดให้เป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดแนวทางส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนทุกแห่งพัฒนาห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ของ โรงเรียนและชุมชน เพื่อเป็นการพัฒนาการศึกษาและคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะการค้นคว้า เป็นบุคคลที่มีนิสัยรักการอ่าน การค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง และเพื่อให้การดำเนินการประสบความสำเร็จมีมาตรฐานที่ใกล้เคียงกัน จึงนำข้อมูล

จากงานวิจัยร่วมกับองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก เรื่อง รายงานผลการสำรวจข้อมูลการเรียนรู้ข่าวสารผ่านทางห้องสมุดโรงเรียนปี พ.ศ. 2549 มาจัดทำเป็นมาตรฐาน ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและสอดคล้องกับการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพทางการศึกษา เป็นแนวทางในการจัดทำ มาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานชั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.), 2552, หน้า 2) ซึ่งการขับเคลื่อนให้ห้องสมุดมีชีวิตนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนเป็นหลักและเพื่อประโยชน์ของผู้ดำเนินงานทุกคนในการประเมินคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพทางการศึกษา (สพฐ., 2552, หน้า 3)

ฉะนั้น การวางแผนกลยุทธ์ในการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนนั้นจึงนับว่ามีความสำคัญเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยและเงื่อนไขต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่เข้ามากระทบทั้งในด้านบวก และด้านลบต่อการดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียน ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้สถานศึกษาและห้องสมุดโรงเรียนจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อพัฒนาคุณภาพของห้องสมุดโรงเรียนเพื่อจัดกิจกรรมบริการ สนับสนุนการเรียนการสอน ได้ทันการเปลี่ยนแปลง ทำให้แนวคิดในการวางแผนกลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนมีความสำคัญ ส่งผลให้การบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนที่มีการวางแผน การกำหนดกลยุทธ์ มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน รวมทั้งคุณภาพของตัวผู้เรียน

ด้วยเหตุผลประการสำคัญดังกล่าว ห้องสมุดโรงเรียนจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานห้องสมุดที่เป็นรูปธรรม มีมาตรฐานตามมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในการที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กรตามกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของชาติข้างต้น ผู้วิจัยจึงคิดทำการวิจัยเพื่อศึกษาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค การบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ให้ได้ข้อมูลสภาพปัญหา ความต้องการการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียน ซึ่งจะเป็แนวทางสำหรับกำหนดเป็นกลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 และนำเสนอกลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนสู่มาตรฐาน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ที่เหมาะสมและเป็นไปได้ ซึ่งจะส่งเสริมให้เพิ่มประสิทธิผลโดยภาพรวมให้งานห้องสมุดโรงเรียนมีศักยภาพ และจะส่งผลให้สามารถสนับสนุนการพัฒนางานด้านการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าทันต่อสถานการณ์การแข่งขันในการเปลี่ยนแปลงของโลก

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

ความสำคัญของงานวิจัย

1. ความสำคัญเชิงทฤษฎี ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ กลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

2. ความสำคัญเชิงปฏิบัติ ผลการวิจัยนี้ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 สามารถนำกลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการนำเสนอกลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนสู่มาตรฐานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย จำแนกตามขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมของการบริหารงานห้องสมุด

ขั้นตอนการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมของการบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ปัจจัยสภาพแวดล้อมของการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนสู่มาตรฐานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ได้แก่

1.1 สภาพแวดล้อมภายใน ได้แก่ 1) นโยบายและแผน 2) โครงสร้างหน่วยงาน 3) การบริหารจัดการ 4) ค่านิยม 5) สมรรถนะบุคลากร 6) บุคลากร 7) ทรัพยากรสารสนเทศและเทคโนโลยี

1.2 สภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่ 1) ผู้ปกครองและชุมชน 2) การเมืองและกฎหมาย 3) เศรษฐกิจ 4) สังคมและวัฒนธรรม 5) สารสนเทศและเทคโนโลยี

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูบรรณารักษ์ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 166 โรงเรียน 332 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูบรรณารักษ์ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 118 โรงเรียน 236 คน

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์

ขั้นตอนการกำหนดกลยุทธ์ โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตทางด้านเนื้อหา การบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 นำผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมของการบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 มาวิเคราะห์สถานะในรูปแบบความสัมพันธ์แบบแมทริกซ์ โดยใช้ตารางสวอต แมทริกซ์ (SWOT matrix) เพื่อกำหนดกลยุทธ์

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินกลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

ขั้นตอนนี้เป็นการหาความเหมาะสม และเป็นไปได้ของกลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การประเมินกลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ในเรื่องความเหมาะสมและเป็นไปได้

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 166 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างด้วยการเลือกโดยไม่ใช้หลักทฤษฎีความน่าจะเป็น (Non-probability) เลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) (มนสิข สิริสมบูรณ์, 2550, หน้า 69) ขนาดตัวอย่างจำนวน 30 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. สภาพแวดล้อมการบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

2. กลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

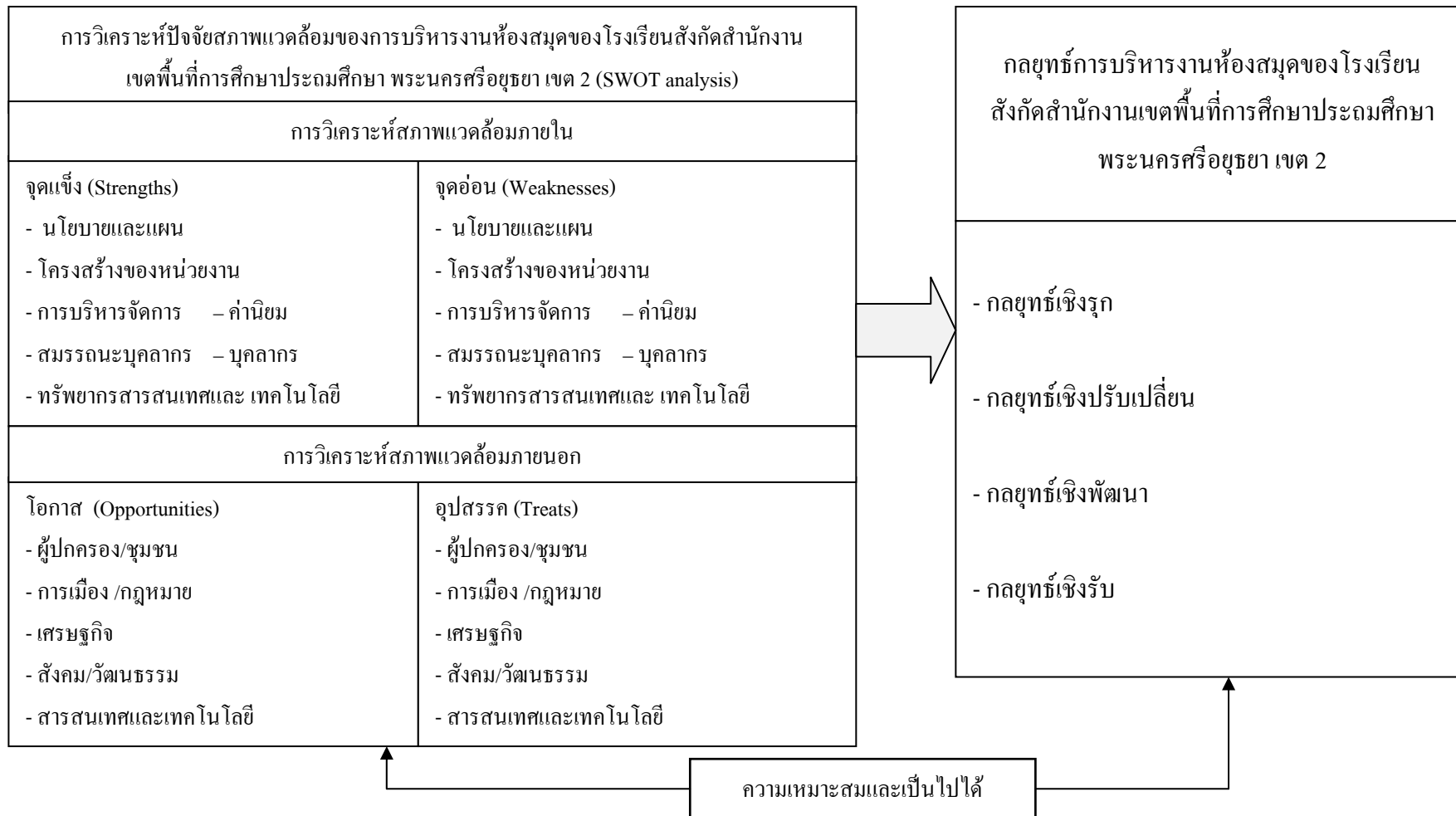
3. ระดับความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

4. ระดับความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

กรอบความคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 มีตัวแปรที่ต้องศึกษา คือ สภาพแวดล้อมการบริหารงานห้องสมุด กลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุด และระดับความเหมาะสมและเป็นไปได้ของกลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

ผู้วิจัยพิจารณาจากแนวคิด เรื่องการวางแผนกลยุทธ์ (Strategic planning) จากนักวิชาการ ได้แก่ สุภาพร พิศาลบุตร (2548, หน้า 30) ; ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2549, หน้า 108 - 110) รังสรรค์ มณีเล็ก (2549, หน้า 1 - 2) ; วิทยา ค่านธำรงกุล (2549, หน้า 154) ; เสนีย์ จุ้ยโต (2551, หน้า 65) ; จุมพล พูลภัทรชีวิน (2553, หน้า 21) ; พิมพ์ราไพ เปรมสมิทธิ์ และคณะ (2553, หน้า 14) ; เอกชัย บุญยาทิษฐาน (2553, หน้า 47) และสุดใจ วันอุดมเดชาชัย (2556, หน้า 19-34) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในและปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกจากแนวคิดทฤษฎีของแมคคินเซย์ (McKinsey) ที่ว่าด้วย 7S's McKinsey model และ C-pest ตามลำดับ จากแนวคิดและทฤษฎีนำมาสังเคราะห์และบูรณาการการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 สรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

กลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุด หมายถึง วิธีการที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อการดำเนินงานของห้องสมุดให้สำเร็จคล่องเป็นไปตามมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่

โรงเรียน หมายถึง สถานศึกษาของรัฐที่จัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

การศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อม หมายถึง การใช้เทคนิค SWOT analysis ในการประเมินปัจจัยที่มีผลในภาพรวมของสภาพแวดล้อมภายนอกและภายในของการบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ให้เกิดผลลัพธ์เป็นจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats)

จุดแข็งของการบริหารงานห้องสมุด หมายถึง สภาพะการบริหารงานห้องสมุดที่ส่งผลกระทบต่อห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ให้ดำเนินงานต่อไปอย่างมีคุณภาพ

จุดอ่อนของการบริหารงานห้องสมุด หมายถึง สภาพะการบริหารงานห้องสมุดที่ส่งผลกระทบต่อห้องสมุดหรือเหนี่ยวรั้งการดำเนินงานต่อห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

โอกาสของการบริหารงานห้องสมุด หมายถึง ปัจจัยภายนอกที่เอื้อต่อการบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

อุปสรรคของการบริหารงานห้องสมุด หมายถึง ปัจจัยภายนอกที่คุกคามต่อความก้าวหน้าของการบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน หมายถึง องค์ประกอบภายในของการบริหารงานห้องสมุด 7 องค์ประกอบ คือ 1) นโยบายและแผน 2) โครงสร้างของหน่วยงาน 3) การบริหารจัดการ 4) ค่านิยม 5) สมรรถนะของบุคลากร 6) บุคลากร และ 7) ทรัพยากรสารสนเทศและเทคโนโลยี

1. นโยบายและแผน หมายถึง การกำหนดนโยบายการใช้ห้องสมุด แผนการดำเนินงานห้องสมุด แผนปฏิบัติการประจำปี การกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจ ที่ห้องสมุดจะดำเนินการไปไว้อย่างชัดเจน

2. โครงสร้างของหน่วยงาน หมายถึง การจัดแบ่งหน่วยงานในห้องสมุด หน้าที่ของงานจัดคนตามบทบาทหน้าที่ การเข้ามาทำงานของฝ่ายต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างเหมาะสมตามแผนที่วางไว้

3. การบริหารจัดการ หมายถึง ระบบงาน เช่น งานวิชาการ งานการเงินงบประมาณ งานอาคารสถานที่ งานสัมพันธ์ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานห้องสมุดที่ตอบสนองต่อนโยบายและแผนที่วางไว้

4. ค่านิยม หมายถึง การเห็นความสำคัญของห้องสมุด นิยัรกรการอ่านที่พึงปฏิบัติจนกลายเป็นวัฒนธรรมในโรงเรียนและชุมชน

5. สมรรถนะของบุคลากร หมายถึง ความเชี่ยวชาญ ทักษะการทำงานการให้บริการของบุคลากรในโรงเรียน

6. บุคลากร หมายถึง คุณสมบัติ ความเหมาะสม จำนวนของครูบรรณารักษ์และผู้ช่วยเหลืองานห้องสมุดโรงเรียนที่จะตอบสนองต่อการดำเนินงานห้องสมุด

7. ทรัพยากรสารสนเทศและเทคโนโลยี หมายถึง สื่อหรือวัสดุที่ใช้บันทึกสารสนเทศ ได้แก่ วัสดุตีพิมพ์ เช่นหนังสือ วารสาร ฯลฯ วัสดุไม่ตีพิมพ์ เช่น ซีดีรอม และสารสนเทศที่เก็บด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก หมายถึง องค์ประกอบภายนอกของการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียน 5 องค์ประกอบ คือ 1) ผู้ปกครอง/ชุมชน 2) การเมือง/กฎหมาย 3) เศรษฐกิจ 4) สังคม/วัฒนธรรม และ 5) สารสนเทศและเทคโนโลยี

1. ผู้ปกครอง/ชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วม ระยะทางการตั้งบ้านเรือน รายได้ของผู้ปกครอง/ชุมชนที่อยู่โดยรอบโรงเรียนที่มีผลต่อการบริหารงานห้องสมุด

2. การเมือง/กฎหมาย หมายถึง สถานการณ์ทางการเมือง นโยบายต่างๆ ของกระทรวง ศึกษาธิการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงกฎหมายเกี่ยวกับลิขสิทธิ์สื่อสิ่งพิมพ์ที่มีผลต่อการบริหารงานห้องสมุด

3. เศรษฐกิจ หมายถึง สภาพเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ รายได้ ค่าครองชีพของชุมชนที่อยู่โดยรอบโรงเรียน ราคาวัสดุอุปกรณ์ที่มีผลต่อการบริหารงานห้องสมุด

4. สังคม/วัฒนธรรม หมายถึง สภาพสังคม ความเชื่อ ความรู้สึก ความคาดหวัง ค่านิยมชุมชนที่อยู่โดยรอบโรงเรียนที่มีผลต่อการบริหารงานห้องสมุด

5. สารสนเทศและเทคโนโลยี หมายถึง ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศจากภายนอกที่ส่งผลต่อการบริหารงานห้องสมุด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขการบริหารงานห้องสมุดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
2. โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 นำกลยุทธ์การบริหารงานห้องสมุดไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา